Työehdot/Lehto, Toiviainen

12.5.2022

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Kirjallinen kuulemispyyntönne 5.5.2022

U 35/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yritysten kestävää toimintaa koskevasta huolellisuusvelvoitteesta ja direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta (KOM(2022) 71 lopullinen)

Suomen tulee tukea direktiiviesitystä. Luonnos ei kuitenkaan ole vielä tarpeeksi kunnianhimoinen. Sitä tulee parantaa seuraavasti.

Direktiivin soveltamisalaa tulee laajentaa. Euroopan unionissa soveltamisalasäännöksen ensimmäiseen ryhmään kuuluisi komission mukaan hieman alle 10 000 yritystä ja unionin ulkopuolella noin 2 600. Toiseen ryhmään kuuluisivat sellaiset yritykset, jotka toimivat esimerkiksi tekstiiliteollisuuden, timanttien tai mineraalien toimialoilla. Näitä yrityksiä unionissa on 3 400 ja sen ulkopuolella noin 1 400. Luonnos kattaisi siten vain noin prosentin kaikista yrityksistä. Ei ole mitään syytä, miksi vastuullisuus koskisi vain murto-osaa yrityksistä.

Direktiivissä määritellyn vastuullisuuden tulee kattaa koko arvoketju ja vakiintuneiden liikesuhteiden lisäksi myös tilapäiset liikesuhteet. Vastuuta ei tule sallia siirrettävän sopimuslausekkein muille. Esimerkiksi työvoiman hyväksikäyttö on sitä todennäköisempää, mitä pitempiä alihankintaketjut ovat.

Kirjelmässä on painotettu direktiivin ongelmallisuutta Suomen yhtiö- ja vahingonkorvauslainsäädännön kannalta ja tuotu esiin huoli siitä, että lainsäädäntömme poikkeaa tässä direktiivin ajatteluttavasta. On valitettavaa, ettei kirjelmässä ole samalla huolellisuudella käsitelty luonnoksen myönteisiä vaikutuksia.

Käytännössä vahingonkorvausvastuu aktualisoituisi vain tilanteissa, joissa yritys olisi laiminlyönyt huolellisuusvelvoitteensa eikä olisi oma-aloitteisesti ryhtynyt riittäviin korjaaviin toimenpiteisiin. Suomalaisessa lainsäädännössä ei ole uutta se, että yritys voi joutua vastuuseen toisen yrityksen laiminlyönneistä. Kuluttajansuojalain mukaan kuluttajalla on oikeus saada myyjältä vahingonkorvausta tai purkaa kauppa riippumatta siitä, kuka tuotteen on tehnyt ja kenen virheestä on kysymys. Rakentamisessa urakoitsija vastaa alihankkijansa virheistä. Tuotevastuulain mukaan tuotteen myynyt, maahantuonut tai valmistanut yritys on vastuussa tuotteen turvallisuudesta. Työsopimuslain 11 luvun 9 §:ssä säädetään toimeksiantajan vastuusta alihankkijansa työntekijän palkkasaatavista. Tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annettu laki edellyttää alihankkijan tai vuokrayrityksen taustojen selvittämistä. Moni edellä mainitusta lainsäädännöstä perustuu Euroopan unionin lainsäädäntöön.

Oikeussuojan ja seuraamusjärjestelmän on oltava tehokkaita. Seuraamusjärjestelmä on välttämätön direktiivin tavoitteiden saavuttamiseksi. Järjestelmän tulee mahdollistaa puutteellisiin huolellisuusvelvoiteprosesseihin puuttuminen ennen vahingon aiheutumista esimerkiksi viranomaisvalvonnalla tai oikeusteitse turvaamistoimilla. YK:n ihmisoikeuksia ja yrityksiä koskevien ohjaavien periaatteiden kolmas pilari ja valtion velvollisuus turvata

ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeussuoja edellyttävät tehokkaiden korjaavien toimenpiteiden edistämistä vahingonkorvausoikeudellisin keinoin.

Luonnoksesta puuttuvat ihmisoikeuksien ja ympäristön puolustajien suojelu. Tiukemmat säännökset jatkuvasta ja turvallisesta yhteistyöstä sidosryhmien kanssa ovat välttämättömiä sen varmistamiseksi, että yritykset kunnioittavat sidosryhmien oikeuksia, etuja ja riskien riittävää tunnistamista. Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan perusoikeuskirja tulee lisätä sopimusliitteen sopimuksiin samoin kuin Pariisin ilmastosopimus.

Yrityksillä on keskeinen rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä, ja on erittäin tervetullutta, että asia on näkyvästi esillä direktiiviehdotuksessa (15 artikla). On kannatettavaa, että yrityksiä velvoitetaan laatimaan suunnitelmat siitä, miten yrityksen liiketoimintamalli ja strategia saatetaan linjaan Pariisin ilmastosopimuksen 1,5 asteen tavoitteen kanssa. Pienetkin yritykset arvoketjuineen voivat aiheuttaa merkittävää ilmasto- ja ympäristökuormitusta. Kaikilla yrityksillä tulee olla velvoite arvioida ja toteuttaa päästövähennystoimia yrityksen koosta riippumatta.

Esityksen 15 artiklaa tulee kuitenkin täsmentää. Ilmastonmuutoksen hillinnän ja ympäristökuormituksen vähentäminen yritysten toiminnassa edellyttää selkeitä ilmasto- ja ympäristötieteistä johdettuja tavoitteita. Arvioinnin ja raportoinnin tueksi direktiivissä tulee määrittää mittarit ja kriteerit, jotka kattavat laaja-alaisesti eri ympäristö- ja ilmastokuormituksen muodot. Yhdenmukainen kriteeristö parantaisi arviointi- ja raportointikäytäntöjen läpinäkyvyyttä. Ilmastovaikutusten merkittävyyden arviointi vaatii tuekseen tiedepohjaisia ja yhteismitallisia kriteereitä, jotta arviointikäytännöt ovat vertailukelpoisia.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot lakimies Anu-Tuija Lehto
anu-tuija.lehto@sak.fi
puh. 040 778 1080

ilmastoasiantuntija Anni Toiviainen
anni.toiviainen@sak.fi
puh. 045 1203 650